

Soudobé komunistické režimy

04.května 2004

Je tomu 15 let, co z Polska zazněl hlas, oznamující blížící se konec nadvlády komunismu nad značnou částí světa. V době vrcholného rozkvětu marxistické doktríny se k ní hlásilo na 18 států (dalších čtyřicet patřilo mezi země tzv. rozvojového socialismu) a zdálo se, že to není zdaleka konečný počet.

Ovšem již v krátké době byly všechny optimistické prognózy zapomenuty. Komunistický kolos na Východě, stojící na hliněných nohou, se doslova přes noc zhroutil. Z impéria, přesvědčeného o svém dějinném poslání osvobodit lidstvo z područí kapitálu, zůstaly na počátku 21. století trosky. K systému komunistické vlády se v současnosti hlásí již jen čtyři země asijské (z nichž - pravda - jedna je nejlidnatější zemí světa) a jedna americká: Čína, Laos, Severní Korea, Vietnam a Kuba. Co o nich víme? Lze je ještě vůbec označovat za komunistické?

Čína - kapitalismus budovaný komunistickou stranou

V „Říši středu“ došlo před rokem ke střídání vládců, přičemž se k moci dostala tzv. čtvrtá generace komunistických vůdců v čele s šedesátiletým Chu Ťin-tchajem. Filačně vycházejí z generace druhé - jejich vzorem je Teng Siao Pching („prostý a malý“), který vyvedl Čínu z temné noci kulturní revoluce, otevřel ji navenek a zavedl ekonomické změny, které více než zdvojnásobily roční průměrný příjem. Teng byl pravověrný komunist (praktik, ne teoretik, který se pyšnil tím, že nepřechetl Kapitál), který nechtěl opustit socialismus, ale vybudovat socialismus s čínskou tváří. Ačkoli stále není jisté, zda se na něj bude vzpomínat jako na autora čínského blahobytu (hospodářský růst za něj vylétl na úroveň 13 % a zůstal tam více než desetiletí) nebo jako na „řezníka z Tchien-an-men“ (kvůli brutálnímu potlačení studentských demonstrací v červnu 1989), jisté je, že jeho cesta hospodářské liberalizace, která není provázána uvolněním v oblasti politické, je stále oficiálním kurzem čínské politiky. Právě uskutečněné zrovnoprávnění soukromého podnikání se státním, které bylo zakotveno i do ústavy, je pouhým logickým pokračováním Tengovy cesty započaté v roce 1982. Tehdy režim oficiálně podpořil systém rodinné zodpovědnosti, díky čemuž se kolektivní hospodaření, kvůli němuž Stalin i Mao zabili miliony lidí, rozplynulo takřka přes noc. Bohatství najednou přestalo vadit. Tengův nástupce Ťiang Ce-min, stranický šéf ze Šanghaje, řídil zemi a stranu podobným způsobem jako jeho učitel a zdá se, že ve stejných stopách půjde i další generace vládců. Ačkoli se budou v duchu Tengova odkazu snažit, aby postavení komunistické strany nebylo nikdy ohroženo (a budou tedy tvrdě stíhat politické oponenty), se skutečným komunismem ve všech jeho aspektech má Čína společného již jen máloco.

Tuto skutečnost snad nejlépe ilustruje výrok vicepremiéra Ťien Ťi-jün z roku 1992, který zesměšnil oponenty reformy, když navrhl zřídit Zvláštní levicové zóny, jako protějšek Tengových Zvláštních hospodářských zón (Šanghaj apod.): „Vyčleňme část země, kde se bude praktikovat politika prosazovaná levicí. Nedovolíme tam např. žádné zahraniční investice a nepustíme tak žádného cizince. Obyvatelé zóny nebudou moci cestovat do zahraničí ani posílat děti na studia. Bude tam úplné státní plánování. Základní potřeby budou na příděl a občané v té zóně budou muset stát fronty na jídlo a další spotřební zboží.“

Laos - buddhistický komunismus

Současný generální tajemník Laoské lidové revoluční strany, nedávno osmdesátiletý generál Khamtai Siphandon, velel komunistickým armádním milicím ve chvíli převratu v roce 1975, na samotný vrchol moci se dostal v listopadu 1992. Stejně jako on, i převážná část současné laoské politické scény odvozuje stále ještě svou legitimitu z revolučních okamžiků.

Ačkoli je Laos stále ještě oficiálně komunistickou zemí, původní aktivistický étos, typický pro všechny

totalitní režimy dávno vyprchal. Veřejnost již není obtěžována všudypřítomnými rudými hvězdami, srpy a kladivy, dokonce i ampliony, které ještě před pár lety vždy o sedmé hodině ráno budily spící Laos vládní propagandou, ztichly. Namísto toho se režim čím dál více snaží využít buddhismu, jakožto možného legitimačního prostředku - památník revolučního boje je postaven ve tvaru buddhistické stupy, komunističtí vládcí se zúčastňují prastarých svátků se stejnou samozřejmostí, s jakou navštěvují stranické schůze. Křesťanství však oproti tomu na svoji svobodu v této zemi stále ještě čeká.